Foto: R. Strikauskas

Europos kraštovaizdžio konvencija: galimybės geografijai

Dr. Giedrė Godienė, Lietuvos geografų draugija

Kraštovaizdis?

Kraštovaizdis?

Kraštovaizdis?

Gamtos vaizdas, reginys, peizažas,
Lietuvių kalbos žodynas

Bendras vietovės vaizdas,
Dabartinės lietuvių kalbos žodynas

Žemės paviršiaus gamtinių (paviršinių uolienų, pažemio oro, paviršinių ir gruntinių vandenų, dirvožemio, gyvųjų organizmų) ir (ar) antropogeninių komponentų (archeologinių liekanų, statinių, inžinerinių įrenginių, žemės naudmenų bei informacinio lauko), susijusių medžiaginiais, energetiniais ir informaciniais ryšiais, teritorinis junginys. *LR Saugomų teritorijų įstatymas, 1992, LR kraštovaizdžio politikos krypčių aprašas, 2004*

Žmonių suvokiama vietovė, kurios pobūdį nulėmė gamtos ir (arba) žmonijos veiksnių veikimas ir sąveika.
EKK, 2000 LR kraštovaizdžio politikos krypčių aprašas, 2004

Europos kraštovaizdžio konvencija

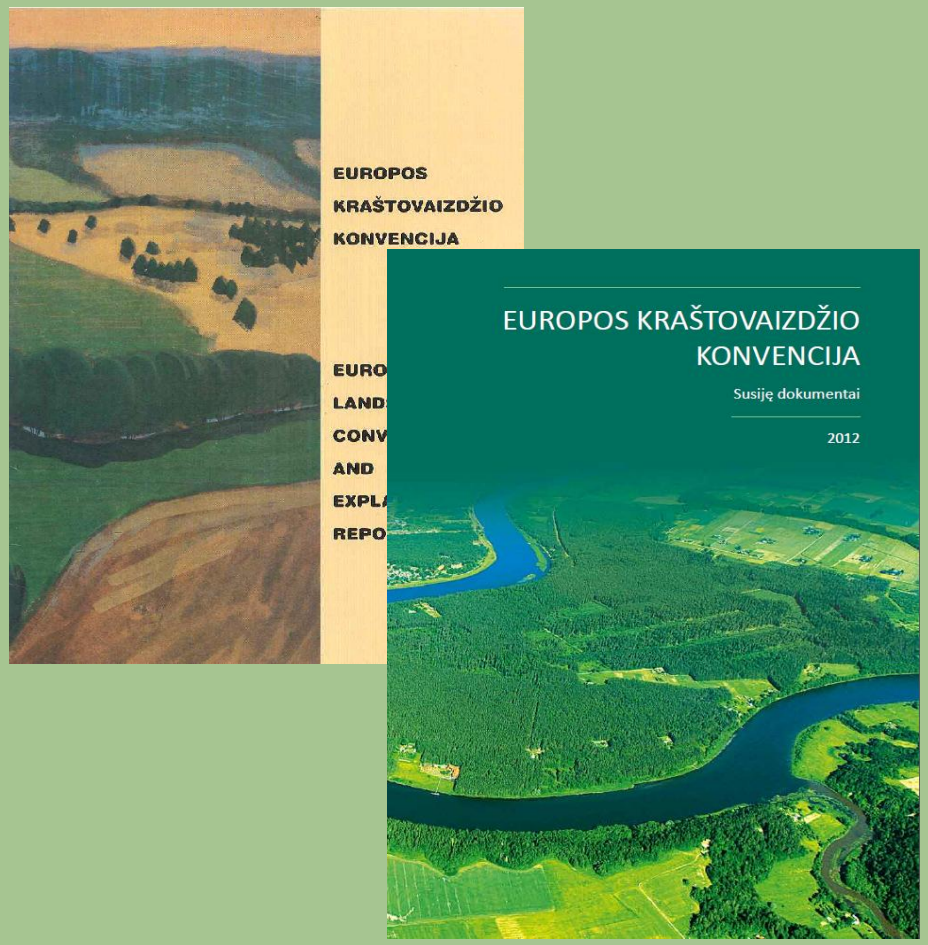

- 2000 10 20 pasirašyta Florencijoje
- 2002 10 03 ratifikavo Lietuva
- 2004 03 01 įsigaliojo
- 2014 ratifikavo 38, pasirašė 2 valstybės

EKK kraštovaizdis

Žmonių suvokiama vietovė, kurios pobūdį nulėmė gamtos ir (arba) žmonijos veiksnių veikimas ir sąveika

Visuomenės etinės nuostatos
vertybės, principai, teisinė sistema

Geografinė sfera
komponentai, ryšiai, kompleksai

Europos kraštovaizdžio konvencija

Kraštovaizdis

- Išsaugotos vertybės
- Išlaikytas charakteris, būdingos savybės
- Sustiprintos funkcijos

Formavimo metodai

- Apsauga
- Tvarkymas
- Atkūrimas, atnaujinimas
- Pertvarkymas

Sąmoningas, sveikas, laimingas žmogus

- Žinios
- Aktyvumas
- Palaikymas

Europos kraštovaizdžio konvencija

Svarbi visuma

Kraštovaizdis – visoks, visur ir visų

Konvencija taikoma visai šalių teritorijai ir apima natūralios gamtos, kaimo, miesto ir priemiesčių vietoves

EKK reikalavimai aprėpia žemę, vandenis, jūrų vietoves, ji taikoma ypatingiems ir įprastiniams, net sunykusiems kraštovaizdžiams

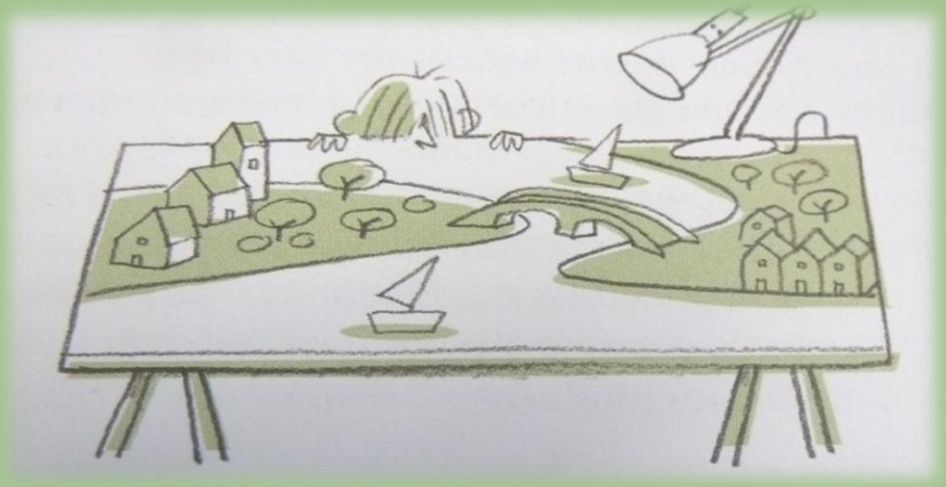

Europos kraštovaizdžio konvencija

6 str. Konkrečios priemonės

A Didinti visuomenės, privačių organizacijų ir valdžios institucijų supratimą apie kraštovaizdžių vertę, jų vaidmenį ir pokyčius

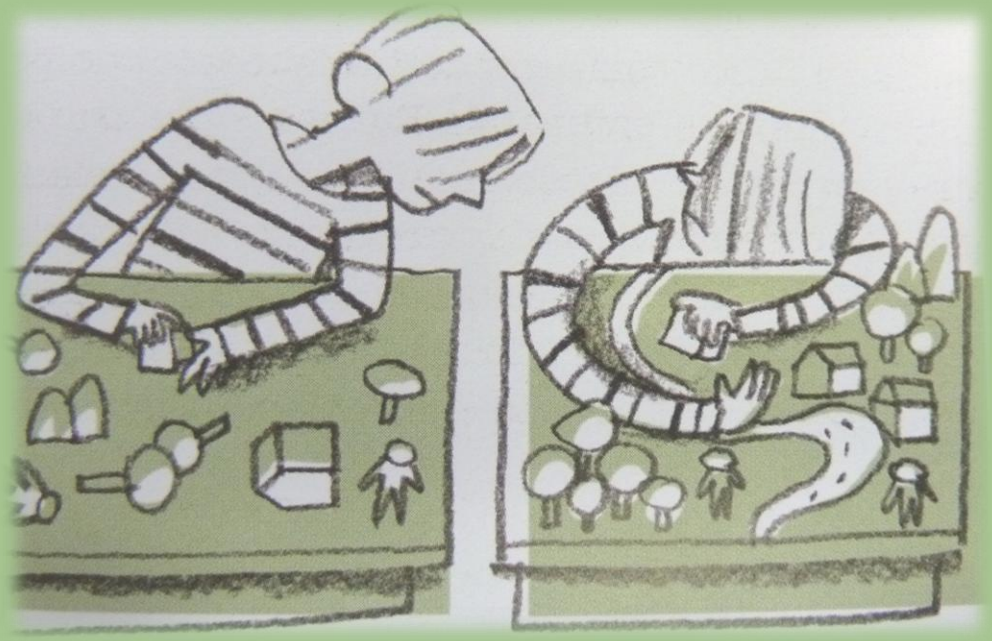

Europos kraštovaizdžio konvencija

6 str. Konkrečios priemonės

B Skatinti kraštovaizdžio vertinimo ir tvarkymo specialistų rengimą:

Kraštovaizdžio politikos, apsaugos, tvarkymo ir planavimo daugiadalykes mokymo programas privataus ir viešojo sektoriaus profesionalams bei atitinkamoms asociacijoms

Mokyklų ir universitetų kursus, skirtus su kraštovaizdžiu siejamoms vertybėms ir jo apsaugos, tvarkymo ir planavimo klausimams

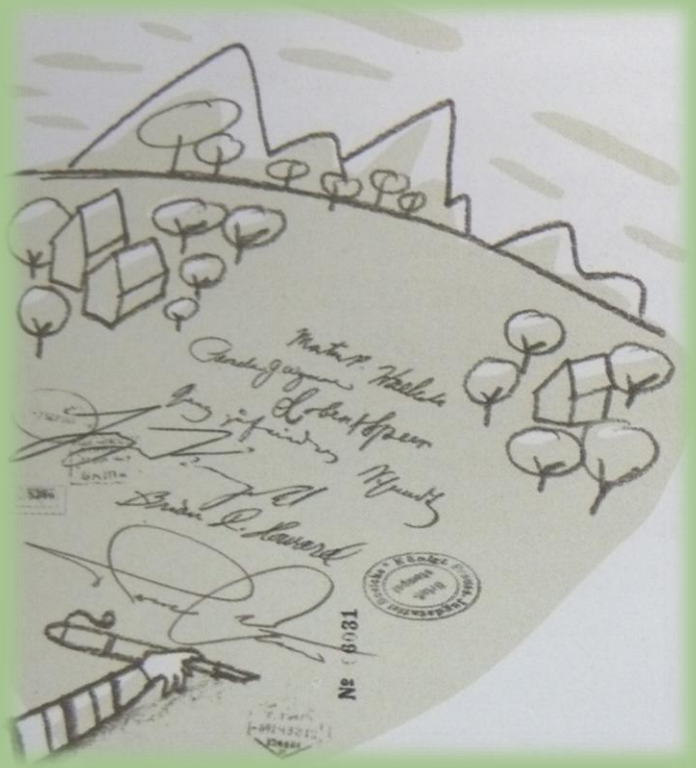

Europos kraštovaizdžio konvencija

6 str. Konkrečios priemonės

C Gerinti kraštovaizdžio pažinimą:

Visoje šalies teritorijoje nustatyti kraštovaizdžius,

analizuoti jų charakteristikas ir juos keičiančius veiksnius

atkreipti dėmesį į pokyčius

Europos kraštovaizdžio konvencija

6 str. Konkrečios priemonės

C Gerinti kraštovaizdžio pažinimą:

Kraštovaizdžius vertinti atsižvelgiant į suinteresuotų dalyvių ir gyventojų grupės jiems priskiriamą vertę

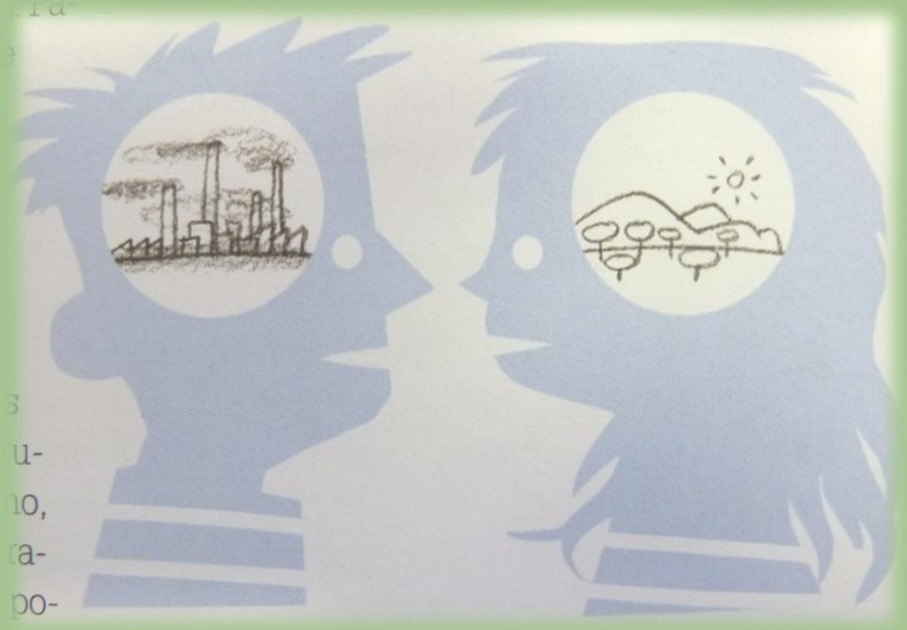

Europos kraštovaizdžio konvencija

6 str. Konkrečios priemonės

D Po konsultacijų su visuomene apibrėžti konkrečių kraštovaizdžio arealų kokybės tikslus

E Priimti kraštovaizdžio apsaugai, tvarkymui ir (arba) planavimui skirtus teisės dokumentus

Darnus vystymasis – pagrindinis kraštovaizdžio kokybės siekis

- Nuo 2002 m. *Johanesburgo konferencijos* pabrėžiama ne tik ekologinių, bet ir socialinių aspektų svarba darniam vystymuisi - *Europos kraštovaizdžio konvencijos* pamatas.
- 2005-2014 m. Jungtinės Tautos paskelbė *Darnaus vystymosi švietimo dekada* (toliau – UNDESD), siūlydamos valstybėms švietimui skirti ypatingą dėmesį, nes suprasta, kad tai pagrindinė svarbiausių pokyčių varomoji jėga (www.unesco.org/education/desd).

Darnaus vystymosi mokymo(si) principai

svarbūs nagrinėjant, saugant ir tvarkant kraštovaizdį:

- Tarpdisciplininis pobūdis ir holizmas: mokymas įterpiamas į visą mokymo programą, o ne tik į kurį nors vieną dalyką;
- Paremtas vertybėmis: bendrų vertybių ir principų, vedančių prie to, kad darnaus vystymasis taptų gyvenimo norma – siekiama atskleisti, kad tai gali būti diskutuojama, išnagrinėjama, išbandoma ir pritaikoma;
- Kritinio mąstymo ir problemų sprendimo ugdymas, suteikiantis pasitikėjimo šiuolaikiniame su dilemomis ir iššūkiais susiduriančiame pasaulyje;
- Multi-metodų taikymas: žodis, vaizduojamieji menai, drama, diskusija, patirtis, skirtingos procesus modeliuojančios pedagogikos. Mokytojai ir mokiniai dirba kartu, prisiima įvairius vaidmenis ir dalijasi įgytomis žiniomis, tai liečia ir mokymo institucijų aplinkos tvarkymą;
- Dalyvavimas sprendimų priėmime: mokiniai dalyvauja sprendžiant, ką ir kaip mokytis;
- Pritaikomumas: mokymosi patirtis yra integruojama į kasdieninį asmeninį ir profesinį gyvenimą;
- Vietos dvasios pajautimas ir svarba: nagrinėjami ir vietiniai, ir globalūs pavyzdžiai.

Mokymas	Apie kraštovaizdį	Kraštovaizdyje	Kraštovaizdžiui
Tikslai	Kraštovaizdžio ir jo kaitos dinamika ir procesai	Mokymas matyti Mokymas mokytis Įgyti praktinių tyrimo gebėjimų Įgyti/ar pritaikyti bendrąsias kompetencijas)	- Žinios - Motyvacija - Etinis aktyvumas - Identiteto įtvirtinimas - Naujų kompetencijų atsiradimo galimybė - Tvarkymo, performavimo įgūdžiai - Atsakomybės prisiėmimas
Vyraujantys požiūriai	Instrukcinis	Kognityvus, neišskiriant estetinių ir socialinių dimensijų	*Integruotas modelis*: - Kognityvus - Emociškai motyvuotas - Etiškas - Estetiškas - Dalyvaujant bendruomenėje
Didaktinės nuorodos	Padėti įgyti žinių apie kraštovaizdį (sužinoti)	Kr. - didaktinis tarpininkas: lauko tyrimuose, atskirų dalykų žiniose	*Įgyti žinias, įgūdžius ir vertybes:* (žinoti, žinoti, kaip būti, žinoti, kaip veikti)
Siūlomas kontekstas	Mokykla ir tolesnis vystymasis	Mokykla ir tolesnis vystymasis	Visur ir visą gyvenimą
Pastabos	Žinių nepakanka tam, kad žinotum, kaip būti ir kaip veikti	Kraštovaizdžio kaip ištekliaus naudojimas, pradinė tarpdisciplininių žinių atskaita	*Kraštovaizdis kaip pasirinkimas*, orientuojantis: - Žinias - Emocijas - Viltis - Elgesį

Pagal Zonato Orlandini, 2007

	Didaktiniai tikslai	Įrankių pavyzdžiai	Įvertinimas
1	Kraštovaizdžio elementų ir jų tarpusavio ryšių pažinimas (kraštovaizdžio unikalumo pažinimas)	Ekskursija, piešimas, eskizai, pasakojimai (žodiniai ir rašytiniai), fotografija, dėlionės, grupinės diskusijos, žemėlapiai, GIS.	Skirtingų technikų naudojimas; Galimybė identifikuoti ir atmesti nenuolatinius elementus ir ryšius
2	Kraštovaizdžio sugebėjimo sukelti jausmus ir emocijas pažinimas (kraštovaizdžio emocinis pažinimas)	Ekskursija, tekstai (proza ir poezija), diskusijų grupės, interviu su skirtingais žmonėmis, įvairių meninių technikų naudojimas.	Jausmų perteikimas tekstu, piešiniais, drama ir pan.
3	Kraštovaizdžio aiškinimas, susijęs su ryšių tarp jo gamtinių ir kultūrinių elementų atskleidimu	Tiriamoji veikla – bibliografinė analizė, senieji ir dabartiniai žemėlapiai, aerofoto, statistiniai, ekonominiai duomenys, archyvai, GIS, internetas, ekspertų interviu.	Ryšių tarp hipotezės ir valdymo, kai kurių priežastinių grandinių suvokimas. Tam tikro „užtikrintumo“ įgijimas.
4	Kraštovaizdžio pokyčių supratimas, jo istorija; ateities pokyčių įsivaizdavimas ir planavimas	Senųjų žemėlapių ir vaizdų aprašymai, interviu su senais žmonėmis (tame tarpe – seneliais), diskusijų grupės, kraštovaizdžio planų rengimas, fotomontažai, istorijų pasakojimas apie praeitį ir ateitį.	Kraštovaizdžio pokyčių trukmės supratimas. Veiksmų apmąstymas ir suvokimas, ką būtų teisinga daryti.

Kraštovaizdžio pažinimo būdai. Pagal Benedetta Castaglioni, 2009

Katalonijos Švietimo ministerija, Katalonijos Miestų ir šalies planavimo ir viešųjų darbų ministerija
Katalonijos kraštovaizdžio observatorija

Mokymo programa
“Miestas, teritorija, kraštovaizdis”

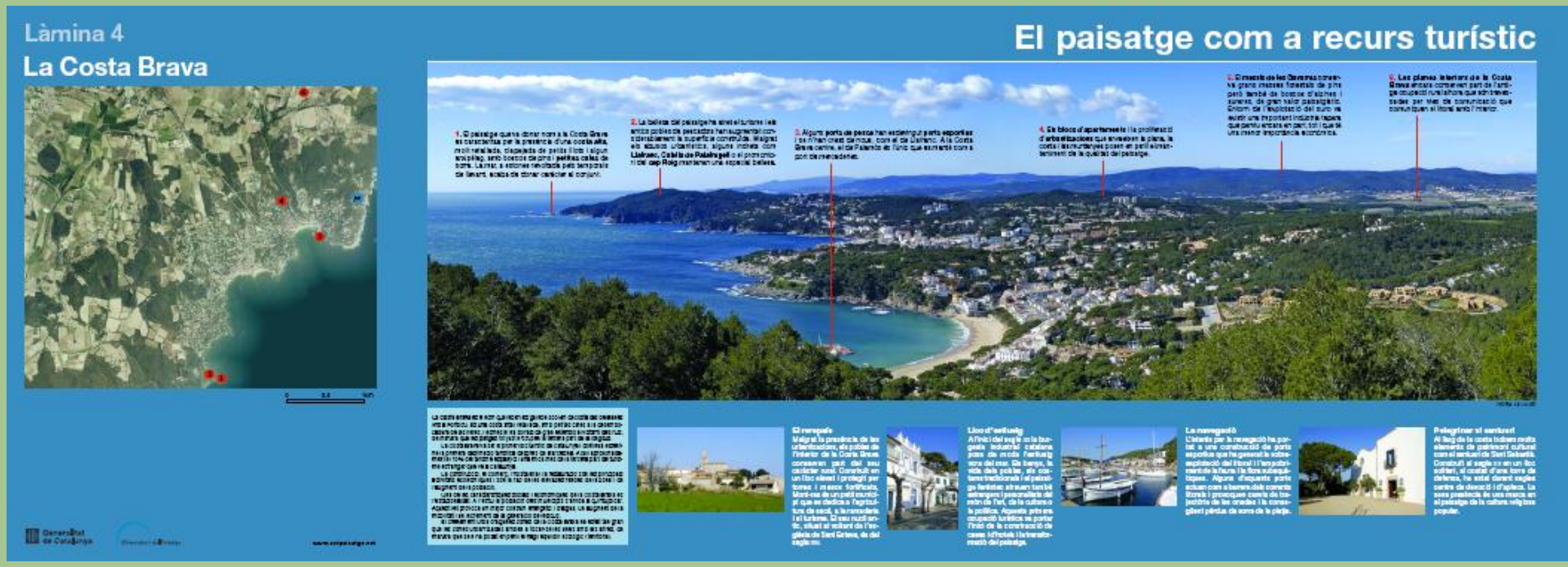

Mokymo programa
“Miestas, teritorija, kraštovaizdis”

Skirta 12-16 metų Katalonijos vaikų supažindinimui su kraštovaizdžio klausimais ir Europos kraštovaizdžio konvencija, parengta naudojant naujas technologijas

Projekto tikslai:

Suteikti žinių vidurinės mokyklos mokiniams apie urbanistinę situaciją, teritorijos kultūrines ypatybes ir kraštovaizdžio vertybes

Sukurti mokytojams naują kraštovaizdžio mokymo bazę, atsižvelgiant į EKK reikalavimus

Stiprinti bendrųjų gebėjimų lavinimą vidurinėje mokykloje

Naudoti naujas technologijas privalomame mokyklos kurse

Mokymo programa
“Miestas, teritorija, kraštovaizdis”

Parengta 12 didelio formato stendų, atspindinčių Katalonijos kraštovaizdžio įvairovę : panoraminė kraštovaizdžio nuotrauka ir įkarpos, leidžiančios suprasti kraštovaizdyje vykstančius procesus, pažymint juos žemėlapyje.

Tinklalapio “Miestas, teritorija, kraštovaizdis” sukūrimas
12 kraštovaizdžio “kortų” – panoraminių foto
Interaktyvios užduotys 12 –ai kraštovaizdžių
Informacija apie kiekvieną kraštovaizdį – žemėlapiai, tekstai, statistika
Vadovas mokytojams su pasiūlymais, kaip šias veiklas įgyvendinti
Tinklalapio pagalba
Popierinė ir elektroninė programos versija

www.catpaisatge.net/educacio/eng

Observatori del Paisatge

City, territory, landscape

Documentation | Links | Guide

You registered with the name convidat.

La Ribera d'Ebre, Activity 1

Back to introduction

River landscape and energy production

Discover the landscape of Ribera d'Ebre.

You must **find the six elements** hidden in the landscape of Ribera d'Ebre. Remember that you can use the controls on the left to expand and move the image, which will make it easier to find hidden elements. Once you've found all six, you will need to answer the **access question** before moving on to Activity 2.

Switch between activities by typing Ctrl + cursors.

Help?

Activity 1
Access question.

© 2009 Observatori del Paisatge de Catalunya
www.catpaisatge.net

Generalitat de Catalunya

Observatori del Paisatge

Mokymo programa
“Miestas, teritorija, kraštovaizdis”

Metodologija remiasi kraštovaizdžio analize, bandant atsakyti į aktualius klausimus ir ypatingose, ir “eilinėse” teritorijose, pvz:

Barselona: kaip keičiasi urbanizuotas kraštovaizdis pramoniniams rajonams įgaunant technologijų vystymo funkciją?

Baix Llobregat: ar mieste turi būti saugomos agrarinės teritorijos?

Priorat: ar galime išsaugoti tradicinį nedrėkinamą žemės ūkį ir gyventi čia?

Tarragones: ar gali pramonė būti suderinama su apgyvendinimu, turizmu, žemės ūkiu ?

Valles: kas yra priimtiniau darnios plėtros požiūriu – butai ar individualūs namai?

Cerdanya: ar siena su kita valstybe keičia kraštovaizdį?

www.catpaisatge.net/educacio/eng

Observatori del Paisatge

City, territory, landscape

Documentation | Links | Guide

La Ribera d'Ebre, Activity 1

Back to introduction

You registered with the name convidat.

River landscape and energy production

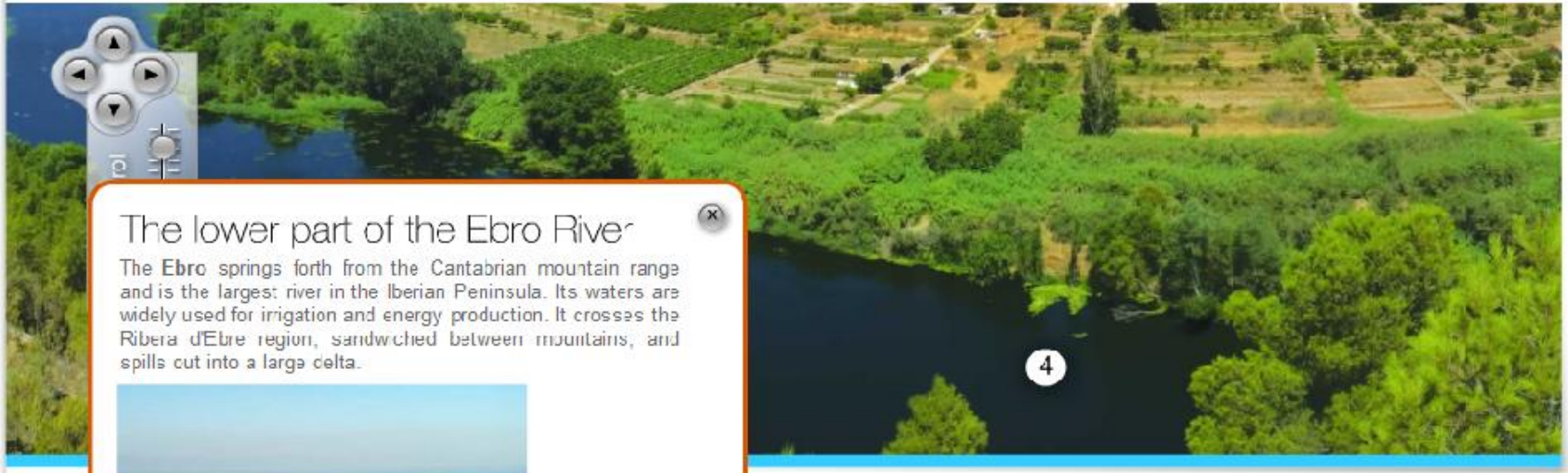

The lower part of the Ebro River

The **Ebro** springs forth from the Cantabrian mountain range and is the largest river in the Iberian Peninsula. Its waters are widely used for irrigation and energy production. It crosses the Ribera d'Ebre region, sandwiched between mountains, and spills out into a large delta.

Disco
You m
d'Ebre.
and m
Once y
before
Switch

Help?

Activity 1
Access question.

© 2009 Observatori del Paisatge de Catalunya
www.catpaisatge.net

Generalitat de Catalunya | Observatori del Paisatge

Mokymo programa
“Miestas, teritorija, kraštovaizdis”

Kraštovaizdžio analizė –

Pradinės žinios, mokslinė traktuotė, ateities vizija:

Koks tau asmeniškai atrodo kraštovaizdis?
Kraštovaizdžio aprašymas
Kokie procesai veikia kraštovaizdį ? Kodėl? Kokios pasekmės?
Ką galvoja skirtingos visuomenės grupės, veikiančios čia?
Kaip kraštovaizdis keisis? Kaip mes norėtume, kad jis kistų?
Pagrindinės išvados ir atsakymai į kertinį iškeltą klausimą.

Darbas vyksta individualiai ir grupėmis, klasę paverčiant vietos bendruomene, kuri turi nustatyti savo viziją ir pateikti ją vietos valdžiai: vaikai turi susidaryti savo nuomonę ir apibendrinti grupės narių - visos “bendruomenės” nuomonę

Mokymo programa
“Miestas, teritorija, kraštovaizdis”

Programą rengė kraštovaizdžio ir technologijų sričių profesionalai

Programos testavimas vyko 2006-2007 m. 10 mokymo centrų , galutinis variantas – tik įvertinus mokytojų pastabas ir pasiūlymus

2008-2009 m. programa buvo pateikta visoms Katalonijos privalomoms vidurinėms mokykloms – 450 000 mokinių

Katalonijos Švietimo, Miestų ir šalies planavimo ir viešųjų darbų ministerijos, Kraštovaizdžio observatorija pradėjo rengti specializuotus kraštovaizdžio supratimo kursus mokytojams, siekiant atnaujinti jų žinias apie kraštovaizdį, geriau supažindinti su Europos kraštovaizdžio konvencija ir parengta programa

Programa ir jos išvados pateiktos kitiems regionams ir mokymo centrams – įskaitant suaugusių mokymą

Mokymo programa
“Miestas, teritorija, kraštovaizdis”

Tai inovatyvi, tarpdisciplininio, integruoto pobūdžio mokymo metodika, kurios esmė – padaryti žinias įdomias ir labiau suprantamas, dirbti ir rezultatus gauti bendradarbiaujant

Programa yra laisvai prieinama, ji padėjo sustiprinti žinias apie kraštovaizdį tiek mokių tarpe, tiek visoje Katalonijos švietimo bendruomenėje

Ji pristato ne tik akademines žinias, bet ir atskleidžia nuomonių skirtumus, egzistuojančius konfliktus – yra gyvenimiška

Ji moko argumentuotai išsakyti savo nuomonę ir pagarbiai išklausyti oponentus, būti aktyviais piliečiais, kurie sugeba efektyviai dalyvauti sprendimų priėmime, gerinti savo gyvenimo kokybę

Kraštovaizdžio disciplinos

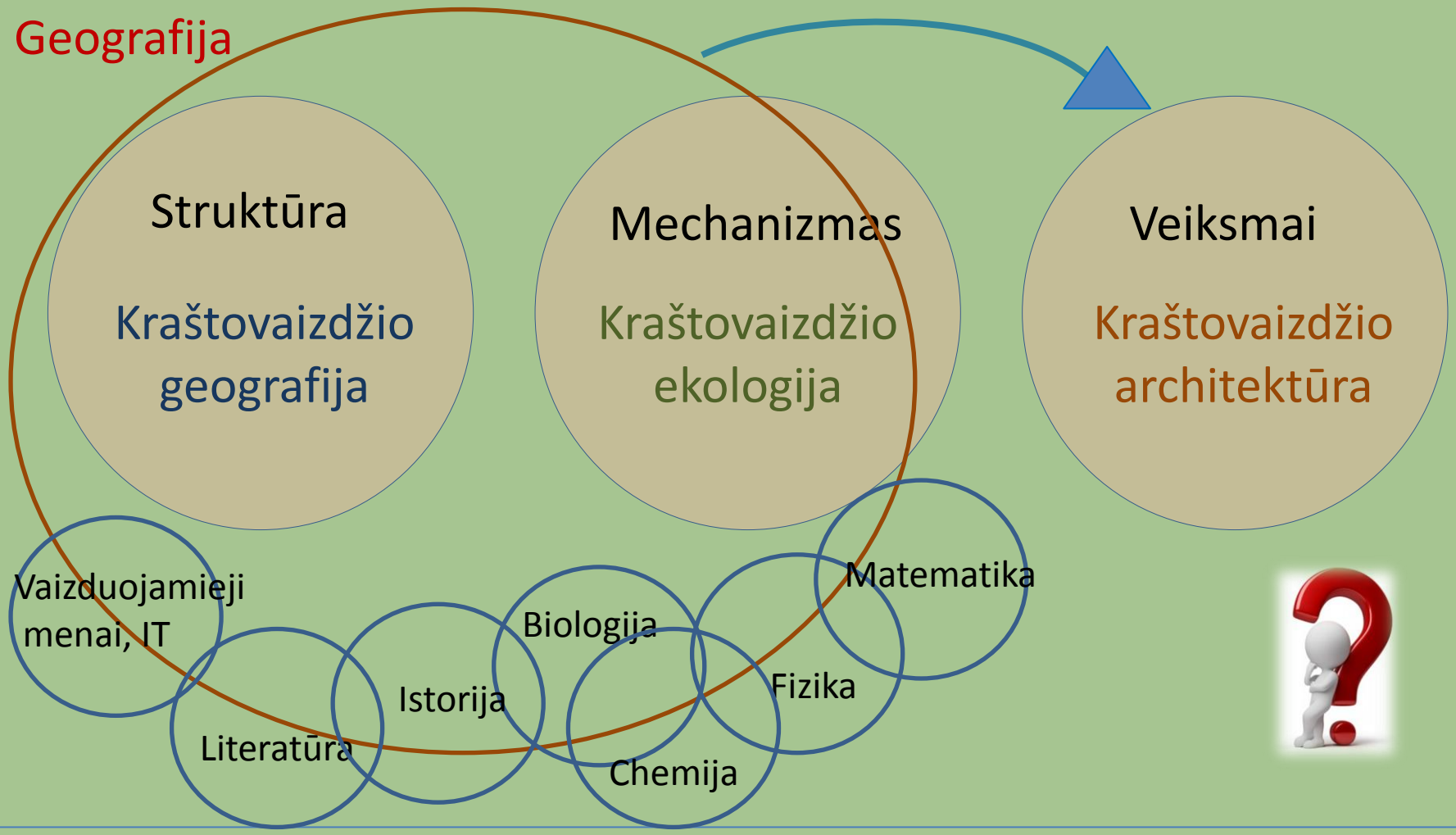

Hierarchija

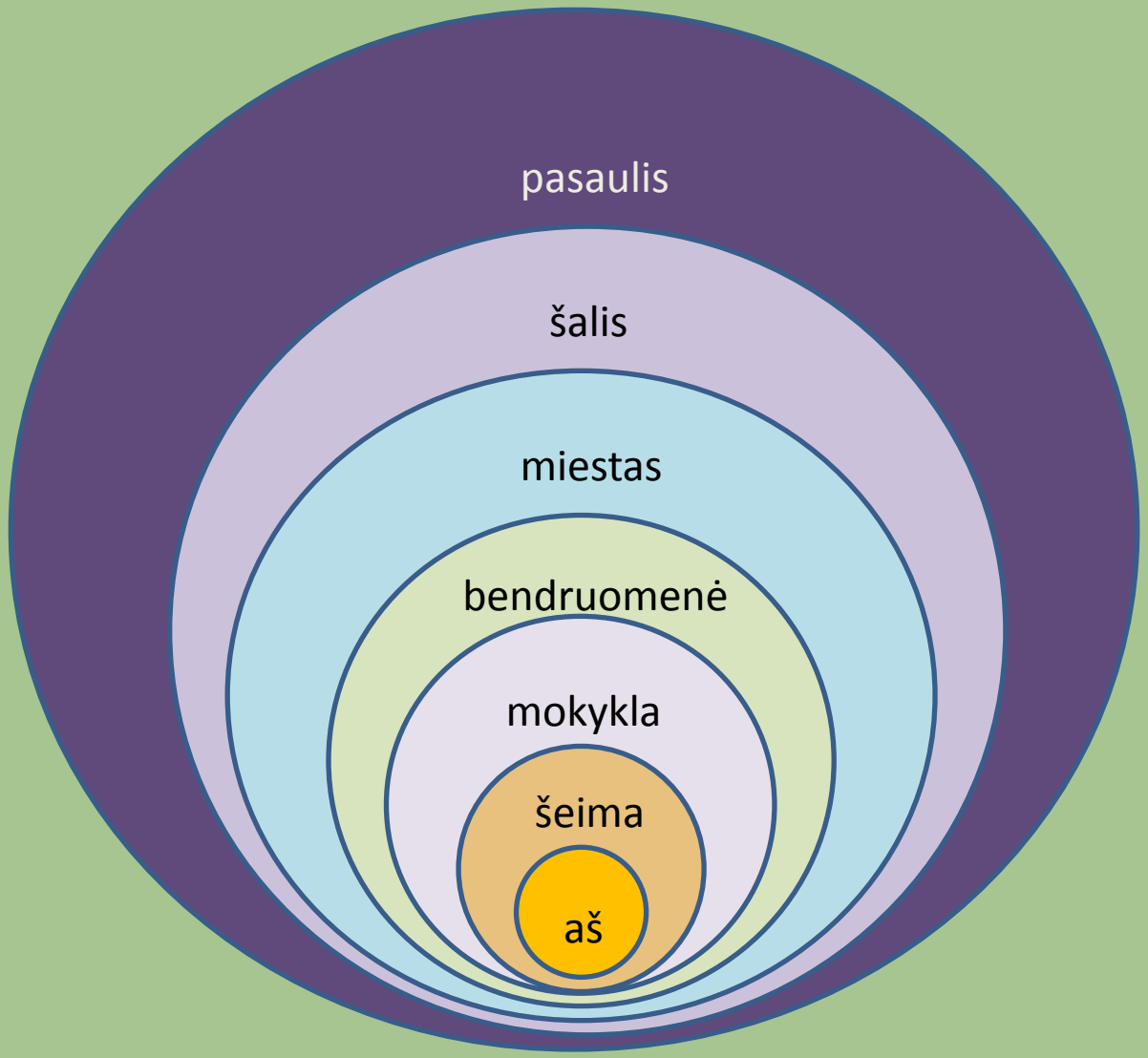

Veiklų pavyzdžiai

- Švietimo įstaigos teritorija
  - ✓stebėsena, tyrimas, analizė,
  - ✓diskusija, vertybinių tikslų, susijusių su darniu vystymuisi, individualumo paieška formuluotė
  - ✓ tikslingas tvarkymas, specifinių ugdymo(si) erdvių kūryba
- Sąsajos su aplinkinėmis erdvėmis
  - ✓artimosios aplinkos tyrimai, ekskursijos
  - ✓dalyvavimas bendruomenės gyvenime
- Tiriamosios laboratorijos ST gamtos mokyklose
- Apsikeitimas idėjomis, bendra kūryba, tinklų kūrimas

Mokymasis emociniu ir racionaliuoju būdu

Geriausiai tvarkomos švietimo įstaigos

teritorijos konkursas’ 2010

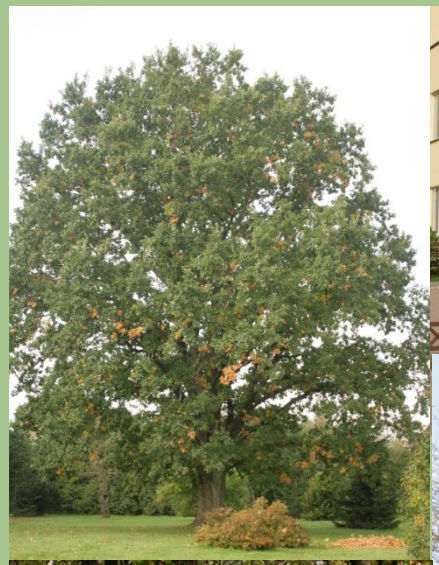

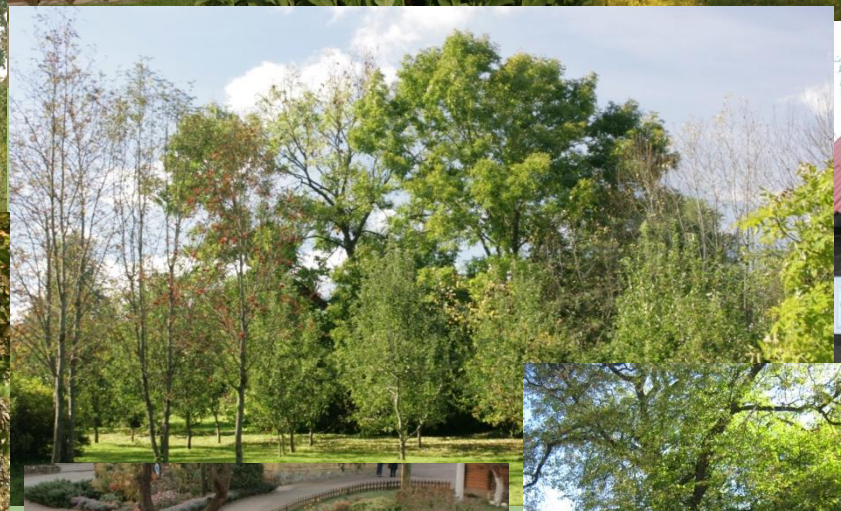

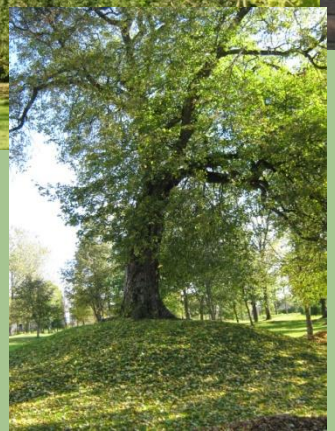

Artimosios aplinkos tyrimai

Populiarieji kraštovaizdžio tyrimo metodai:

“Pokyčių tyrimas naudojantis senomis fotografijomis”

“Vyresniųjų gyventojų interviu”

“3 požiūriai” – kūrybinė partnerystė tarp skirtingo išsilavinimo ir patirties specialistų

“Piešinys ir jo modifikacija” – sąsajos tarp žinių ir suvokimo, dabarties ir ateities

Grožinės literatūros ir vaizduojamojo meno kūriniuose esančių kraštovaizdžio atvaizdų ir vietovėje atliekamų tyrimų palyginimas

……

“Laikas keičia žemę” LGD konkursas 2012-2013

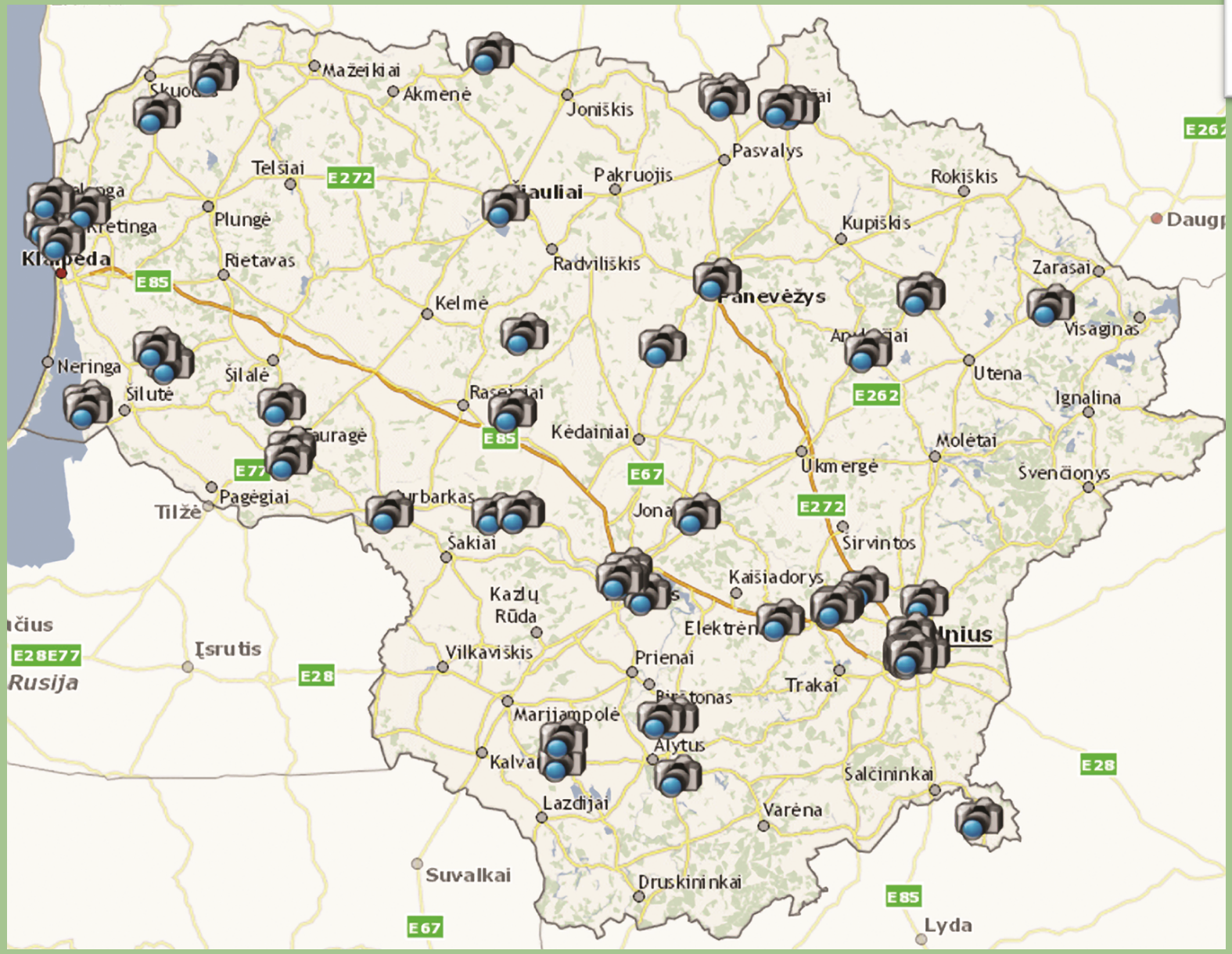

“Laikas keičia žemę” LGD konkursas 2012-2013

S. Pranculytė. Žydų geto vartai . Vilnius, 1942, 2013 m.

N. Eidukaitienė ir R. MIkitiejeva. Kauno marios nuo Pakalniškių piliakalnio 1957, 2012 m.

“Laikas keičia žemę” LGD konkursas 2012-2013

J. Labokas. Vilniaus Kalvarijų XXVI Koplyčia – „Šv. Veronika nušluosto Jėzaus veidą“ 1896 ir 2013 m.

G. Karosas. Europos parkas. S. LeWitt skulptūros atsiradimas 1997, 2013 m.

“Laikas keičia žemę” LGD konkursas 2012-2013

D. Jarmalavičius. Šaipiai. Klaipėdos raj. 1996, 2003, 2004, 2012 m.

“Laikas keičia žemę” LGD konkursas 2012-2013

V. Račinskas. Neries slėnis Vilniuje 1983, 2013 m.

A. Bilevičiūtė. Žuvintų kaimas 1957, 2013 m.

Interviu su vietos gyventojais: JGM, 2013

Birutė Tamulevičienė, 85, Zervynos

Morta Mikašauskienė, 75, Plateliai

Kraštovaizdžio tyrimai

- Suteikia kokybiškai naujų žinių:
  - ✓ apie gamtos ir žmogaus tvarinių įvairovę ir tarpusavio ryšius
  - ✓ gamtinių ir socialinių reiškinių mastą, kryptį, trukmę
  - ✓ gamtos ir žmogaus veikimą, sąveiką konkrečioje vietovėje konkrečiu laiku
- Stiprina kompleksinį, visuminį mąstymą
- Tiesia kelią link konkrečių veiksmų
  - ✓ Ugdo asmeninį ryšį ir atsakomybę
  - ✓ Atskleidžia veiklos ar neveikimo pasekmes
  - ✓ Parodo bendrų sprendimų kompromiso siekimo būtinybę

Vietoj pabaigos

- Stebėkime
- Tirkime
- Diskutuokime
- Planuokime
- Saugokime
- Keiskime

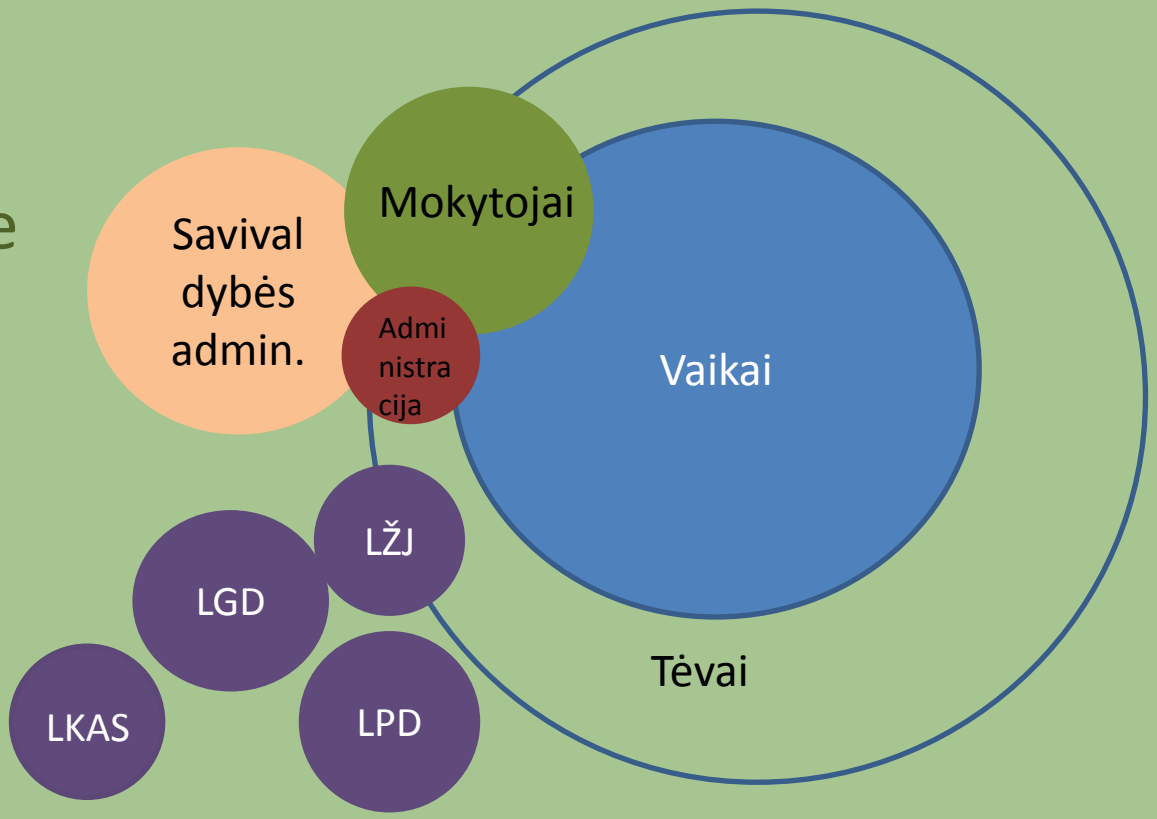

Europos Tarybos ekspertų ataskaitos apie kraštovaizdžio švietimą

Lietuvos kraštovaizdžio įvairovė. Kraštovaizdžio pažinimo pradžia. 2013/1. Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija: http://www.am.lt/VI/files/File/Darbotvarke/spaudai-krastovaizdzio%20pazinimas++++mazas.pdf

Benedetta Castiglioni. Kraštovaizdžio mokymas vaikams. 2009 m.
Europos Tarybos ekspertės ataskaita 5-ajai Europos kraštovaizdžio konvencijos konferencijai
http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/heritage/Landscape/ReunionConf/5eConference/CEP-CDPATEP-2009-12-Education_en.pdf

Annalisa Calcagno Maniglio. Kraštovaizdis ir švietimas. Pedagoginė medžiaga pradinei ir vidurinei mokyklai. 2013 m.
Europos Tarybos konsultantės ataskaita 7-ajai Europos kraštovaizdžio konvencijos konferencijai
http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/heritage/Landscape/ReunionConf/7eConference/CEP-CDCPP-2013-9EducationPaysage_en.pdf

Kraštovaizdis?

Paskaita “Kultūrinis kraštovaizdis ir kraštovaizdžio kultūra”:
http://www.archfondas.lt/lt/aktualiju/irasas/lietuvos-nacionaline-unesco-komisija-ir-architekturos-fondas-pristato

Radio paskaita “Europos Kraštovaizdžio konvencija: galimybės Lietuvai” :
http://www.lrt.lt/mediateka/irasas/1007438395/radijo_paskaitos_2013-06-25_14_05

“Laikas keičia Žemę” žemėlapis:
http://services.maps.lt/nuotraukos/index.html?appid=748498d5dc4e45d38f90a36637bd76c2
katalogas: http://www.am.lt/VI/files/File/krastovaizdis/konkursai/katalogas%20visas%20su%20ISBN.pdf
pranešimas: http://prezi.com/3ogikkyewdew/?utm_campaign=share&utm_medium=copy&rc=ex0share

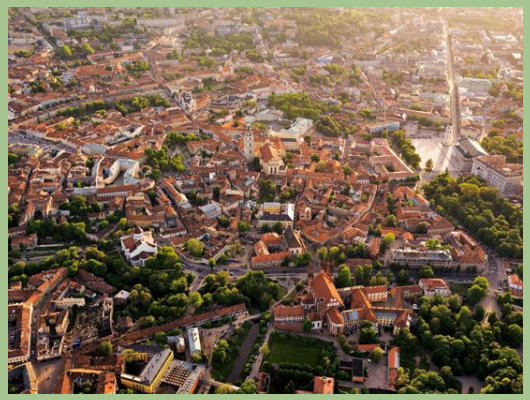

Ačiū

www.lgd.lt

g.godiene@gmail.com